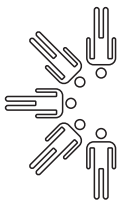

Niklaus von Flüe și Sfânta Perpetua

O interpretare psihologică
a viziunilor lor

Marie-Louise von Franz

Traducere din limba engleză de
Oana Maria Badea

**MISTERELE
INCONȘTIENȚULUI
COLECTIV**

TREI

CUPRINS

<i>Cuvânt-înainte</i>	9
Cartea I. Viziunile lui Niklaus von Flüe	13
Introducere.....	15
Capitolul 1. Vremurile lui Niklaus von Flüe	21
Capitolul 2. Chipurile prenatale și viziunea de la botez.....	24
Capitolul 3. Viziunea turnului.....	35
Capitolul 4. Vremea depresiei și ispitei.....	38
Capitolul 5. Viziunea crinului care a fost mâncat de un cal.....	43
Capitolul 6. Viziunea din Liestal.....	50
Capitolul 7. Retragera în Ranft.....	63
Capitolul 8. Viziunea celor trei vizitatori.....	69
Capitolul 9. Viziunea berserker-ului cântăreț.....	81
Capitolul 10. Viziunea de la fântână.....	103
Capitolul 11. Viziunea divinului <i>Quaternio</i>	113
Capitolul 12. Viziunea chipului înspăimântător al lui Dumnezeu	126
Cartea a II-a. Patimile Sf. Perpetua: O interpretare psihologică a viziunilor sale	145
Cuvântul-înainte inițial al editorului.....	147
Capitolul 13. Introducere.....	149
Capitolul 14. Textul	152
Capitolul 15. Problema ortodoxiei martirilor	154
Capitolul 16. Viața Sf. Perpetua	158
Capitolul 17. Viziunile Sf. Perpetua.....	159
Capitolul 18. Interpretarea primei viziuni.....	165
Capitolul 19. Interpretarea celei de-a doua și a treia viziuni.....	184
Capitolul 20. Interpretarea celei de-a patra viziuni.....	192
Anexă. Viziunea lui Satorus.....	220
<i>Bibliografie</i>	222
<i>Index</i>	229

CUPRINS ILUSTRĂȚII

Cartea I. Viziunile lui Niklaus von Flüe

Fig. 1. Mormântul eroului necunoscut, plan de amplasament.....	18
Fig. 2. Figură triadică.....	74
Fig. 3. Imaginea cu chipul lui Dumnezeu.....	128
Fig. 4. Roata viziunii.....	132

Cartea a II-a. Patimile Sf. Perpetua: O interpretare psihologică a viziunilor sale

Fig. 5. <i>Scara lui Iacov</i> de William Blake.....	167
Fig. 6. Ouroboros ca balaur încoronat (stânga) și șerpi cu aripi și fără aripi.....	172
Fig. 7. <i>Agathodaimon</i> pe o nestemată și o amuletă gnostică.....	172
Fig. 8. Poimandres, păstor de oameni (Muzeul Acropolei, Atena).....	177
Fig. 9. Imagine alchimică a fântânii vieții (<i>Rosarium philosophorum</i> , 1550).....	190
Fig. 10. Hermafrodit pe globul înaripat al haosului (Jamsthaler, <i>Viatorium spagyricum</i> , 1625).....	206
Fig. 11. Capelă dedicată Sf. Perpetua (Altarul Național al Bisericii Catolice Little Flower, Royal Oak, Michigan).....	219

CUVÂNT-ÎNAINTE

Viețile și viziunile lui Niklaus von Flüe și Perpetua corespund tiparului legendelor creștine ale sfinților și, prin urmare, sunt mult mai apropiate de contextul istoric decât basmele. Marie-Louise von Franz explică diferențele dintre legende și basme după cum urmează: „Văzute din perspectivă psihologică, legendele locale sunt, în mare măsură, expuneri faptice ale unor întâmplări magice, care reprezintă experiența invaziei lumii arhetipurilor în conștiință. [...] Legendele locale le oferă cercetătorilor psihologici avantajul iluminării întregii situații umane, în care are loc experiența numinoasă a arhetipului. [...] Legendele aruncă mai multă lumină asupra relației pline de suspans a acestei vieți cu o altă lume sau cu o conștientizare a inconștientului“¹

Legendele sunt răspunsuri la situații istorice exterioare sau compensări ale acestora, care nu pot fi înțelese doar de conștiința rațională. Legendele explică sau compensează o anumită dezvoltare umană sau culturală din punctul de vedere al inconștientului colectiv și conferă o nouă semnificație realității istorice. Așadar legendele sunt mai apropiate de realitatea exterioară decât basmele.

În altă ordine de idei, basmele descriu dezvoltările inconștiente ca o compensare pentru conștiința colectivă în general. Din acest motiv, basmele oferă un comentariu general sau fundamental despre situațiile conștiente constelate, ceea ce înseamnă o imagine arhetipală și mai

¹ Marie-Louise von Franz, *Simboluri arhetipale în basme*, București, Trei, 2024, vol. 1 din *Opere complete*, § 27.

puțin specifică. Marie-Louise von Franz scrie în *Simboluri arhetipale în basme*: „Basmelor au un avantaj asupra legendelor prin faptul că ele reprezintă într-un mod mai pur arhetipurile și le lasă să devină mai clar inteligibile prin «rețeaua lor de rădăcini» și funcțiile lor dinamice” și continuă astfel: „Basmelor aruncă lumină asupra formelor inconștiente și regularității legilor naturale ale sufletului, într-o formă redusă la esență”.²

În ce *Zeitgeist* s-a născut Niklaus von Flüe? Viața lui a fost modelată de evenimentele din secolul al XV-lea, adică de la sfârșitul Evului Mediu sau etapa de incubație a epocii moderne. Această fază de incubație a debutat brusc la mijlocul secolului al XIV-lea, mai exact în 1348, odată cu izbucnirea celei mai devastatoare pandemii de ciumă bubonică prin care trecuse vreodată Europa. Moartea Neagră secera pe toată lumea, fără discriminare. Nu se oprea la clerici, cavaleri și țărani, nobili și vasali sau bărbați, femei și copii. În anii care au urmat, au izbucnit epidemii minore din nou și din nou. Fluctuațiile climatice extreme, precum cele din perioada dintre 1430 și 1440, care au condus la o răcire extraordinară a climei, au avut drept rezultat recolte proaste, foamete și o creștere dramatică a mortalității. Această etapă de incubație preliminară a epocii moderne a fost zguduită și de conflictele armate constante dintre Franța și Anglia, rămase în istorie drept Războiul de 100 de Ani, care a durat între 1337 și 1453: cel mai lung război din istoria omenirii!

În aceste vremuri îndepărtate de Dumnezeu, a predominat o imagine a Maicii pure a lui Iisus, care promitea înțelegere, consolare și alinare, mai ales nenumăratelor femei care trăiau în frică și sărăcie. Invocarea Fecioarei Maria le ajuta să suporte mai bine teama și durerea, eliberând femeile de vinovăția ereditară de care le acuza Biserica. Ca mamă, Maria era înțelegătoare, deoarece cunoștea suferințele femeilor din propria experiență. Ca evreică în Imperiul Roman, trăise de asemenea în vremuri periculoase, fusese acuzată de o sarcină extraconjugală și, în cele din urmă, a fost nevoită să fie martora morții chinuitoare a fiului ei pe cruce.

² *Ibid.*

În toiul acestor vremuri incerte, când se intensificau contrastele în toate aspectele vieții cotidiene, iar oamenii aveau nevoie de noi scântei de speranță, s-a născut Nikolaus von Kues, numit Cusanus (1415–1478), în Germania. În 1438, era trimis papal la Constantinopol. În timpul călătoriei de întoarcere, a realizat principiul fundamental al perspectivei sale asupra lumii: *coincidentia oppositorum*. Totul trăiește și se mișcă în tensiunea dintre opuse. O astfel de *coincidentia oppositorum* este Dumnezeu însuși. De asemenea, fiecare ființă umană este o *coincidentia oppositorum*, fiindcă unește toate opusele în ea însăși: pieirea și nemurirea, corpul și sufletul, caracterul animalic și cel divin.

Niklaus von Flüe, fermier și consilier din Obwalden, s-a născut în 1417, ca fiu de fermier, în Flüeli-Ranft (cantonul Obwalden, CH), și a murit în 1487. A avut multe viziuni, dintre care una ce fusese ancorată în credința populară vreme de secole întregi, și anume Maria ca soție frumoasă și demnă a lui Dumnezeu. În altă viziune, sfântul național elvețian a experimentat contrastele tenebroase din imaginea lui Dumnezeu însuși. A văzut un chip întunecat și terifiant, pe care l-a interpretat ca fiind fața lui Dumnezeu. Această viziune nu ne uimește, fiindcă ideea de diavol era omniprezentă în acele vremuri dificile. Experiența aceea l-a afectat atât de profund pe Niklaus, încât vizitatorii au putut observa transformarea psihică pe chipul lui.

Pe de altă parte, Perpetua a trăit în secolul al II-lea, cu 1 300 de ani înaintea lui Niklaus von Flüe. În acele vremuri incerte, când creștinii erau fie persecutați, fie tolerați, ei se întâlneau duminica să se roage, să cânte și să stea la masă împreună. Astfel a luat naștere treptat Biserica. Odată cu apariția ei, s-a dezvoltat o ierarhie preoțească și s-a simplificat organizarea slujbelor de închinare, ceea ce corespundea unei îndepărtări față de atitudinea inițială a religiei creștine. Titlurile, funcțiile și principiile erau consecințe necesare pentru organizarea unei Biserici, dar îi lipseau creștinismului original. La fel ca orice organizație, Biserica organizată s-a îndepărtat, în cele din urmă, de mișcarea spontană a indivizilor. Aceasta a fost suprimată prin decrete, reglementări și crezuri. Sentimentele religioase inițiale au fost înlocuite de o teologie intelectuală a clericilor.

Atât secolul Perpetuei, cât și secolul lui Niklaus au fost marcate de o pietate profundă a persoanelor care voiau să-și găsească drumul înapoi către Dumnezeu, nu atât Dumnezeu Bisericii, cât sursa divină și pură din care ia naștere întreaga viață.

Actuala pandemie a oferit o nouă relevanță viziunilor Perpetuei și lui Niklaus. În același secol cu Perpetua, o altă tânără, Sfânta Corona, a fost torturată până la moarte pentru că și-a alinat soțul atunci când acestuia i-au fost scoși ochii, înainte să fie decapitat. De aceea Biserica a canonizat-o ulterior și i-a conferit numele de *Sfânta Corona*. Numele său provine din faptul că se spune că Dumnezeu însuși i-a pus o coroană pe cap. Încă este venerată în multe locuri ca sfântă protectoare a epidemiilor, inclusiv în Catedrala din Aachen, construită la comanda împăratului Charlemagne în secolul al VIII-lea. Poate că la începutul secolului XXI vom trăi o schimbare sau o reînnoire lentă a imaginii lui Dumnezeu, care este revelată prin experiențele sufletești interioare ale persoanelor individuale. Acest lucru ne-ar putea reconecta cu acest curent arhetipal care a dăinuit de-a lungul eonilor.

Alison Kappes (Hirzel) și Barbara Davies (Zürich) au tradus manuscrisul original din limba germană în limba engleză, într-o manieră grijulie și respectuoasă. Le suntem recunoscători ambelor doamne, dar și editurii Chiron Publications fiindcă a făcut posibilă publicarea unei versiuni în limba engleză pentru prima dată, sub forma volumului 6 din *Operele complete* ale lui Marie-Louise von Franz.

În numele Fundației pentru Psihologie Jungiană, Küsnacht,
28 decembrie 2021

PD Dr. Hansueli F. Etter,
Președinte

CARTEA I
VIZIUNILE LUI NIKLAUS VON FLÜE

INTRODUCERE

Printre sfinții din Biserica Catolică, Niklaus von Flüe reprezintă ¹ un fenomen unic și deosebit de original, iar viziunile lui poartă pecetea autenticității neconvenționale.¹ Ai impresia că acestea nu au fost corectate și modificate, ceea ce, în mod firesc, le conferă un interes psihologic special. S-a scris despre aceste viziuni din perspective extrem de diverse. Cartea lui M.-B. Lavaud, *Vie profonde de Nicolas de Flüe*², care contribuie semnificativ la elucidarea viziunilor, se remarcă printre cele scrise din perspectiva catolică. Lavaud a adunat laolaltă toate amplificările esențiale din Biblie și din textele misticilor, care puteau fi utile în interpretarea viziunilor, explicându-le astfel în foarte mare profunzime. Din perspectivă protestantă, ar trebui menționată cărțuia lui F. Blanke, *Bruder Klaus von Flüe*³, care scoate în evidență, într-o manieră impresionantă, originalitatea personalității lui Niklaus von Flüe în căutarea singuratică a lui Dumnezeu.

¹ C.G. Jung, *Opere complete*, vol. 11, *Psihologia religiei estice și vestice*, București, Trei, 2010, §487: „Trezește simpatie faptul că singurul mistic elvețian de marcă a avut viziuni primordiale neortodoxe privind harul lui Dumnezeu și a putut arunca o privire neclintită în adâncurile aceluia suflet divin care cuprinde într-un singur arhetip simbolic toate confesiunile omenirii, pe care dogma le-a separat“.

² M.-B. Lavaud, *Vie profonde de Nicolas de Flüe*, Fribourg: Librairie de l'université 1942. Spre deosebire de aceasta, interpretarea lui Johannes Hemleben din J. Hemleben, *Niklaus von Flüe*, Frauenfeld: Huber 1977, este foarte superficială.

³ F. Blanke, *Bruder Klaus von Flüe*, Zürich: Zwingli, 1948.

- 2 Însă dacă îndrăznesc să prezint un studiu privind aceste viziuni, o fac deoarece mi se pare că aplicarea conceptelor psihologice ale lui Jung asupra lor dezvăluie profunzimi mai mari și legături spirituale mai însemnate decât cele observate anterior. Jung însuși a comentat unele dintre viziunile Sf. Niklaus în eseul „Fratele Klaus”⁴ și în prima parte a cărții sale *Arhetipurile și inconștientul colectiv*⁵. Studiul meu se bazează pe comentariile sale și voi face referire la ele în cele ce urmează, în diferite moduri.
- 3 Dacă se aplică metoda amplificării a lui Jung la interpretarea acestor viziuni, ne izbește legătura dintre motivele care apar în imaginile din viziuni și cele găsite în imaginarul precreștin, mai ales în cel germanic. Dar, în ciuda contextului specific din cadrul acestor viziuni, *ar fi incorect să vedem aceste motive ca pe niște elemente păgâne care au supraviețuit*. Mai degrabă ele indică o problemă care, după părerea mea, încă este relevantă astăzi și despre care voi discuta mai detaliat pe parcursul acestui studiu.
- 4 În vremurile recente, psihologii și-au exprimat adesea părerea conform căreia există din nou o nevoie de personalități preot–doctor, adică un rol combinat de psihoterapeut–doctor care include rolul unui îngrijitor spiritual. Acest lucru ar revigora figura arhetipală a vraciului și șamanului⁶, căci generează ideea unei personalități a cărei influență vindecătoare se manifestă prin intermediul propriei sale legături cu „spiritele”, cu puterile minții inconștiente. Nu există nicio îndoială că Niklaus von Flüe avea o influență vindecătoare enormă, deoarece se pare că avea tocmai acest tip de „personalitate mana” — o persoană care are un puternic efect revigorant asupra oamenilor din jurul său și a mediului înconjurător.⁷

⁴ C.G. Jung, *Opere complete* 11, *Psihologia religiei vestice și estice*, §§474–487.

⁵ C.G. Jung, *Opere complete* 9/1, *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, București, Trei, 2014, §12 și urm. și §131.

⁶ Potrivit lui Eliade (în M. Eliade, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, București, Humanitas, 1997, p. 28 și urm.), șamanul nordic este un vrac care, pe lângă abilitățile și practicile sale normale, stăpânește și tehnica extazului.

⁷ În istoria comparativă a religiilor, „mana” se înțelege a însemna „excepțional de eficient”. Pentru mai multe despre personalitățile mana, vezi C.G. Jung, *Opere complete* 7, *Două scrieri despre psihologia analitică*, București, Trei, 2007, §§374–406.

La o analiză mai atentă, sfinții din Biserica Catolică pot fi împărțiți 5 în două tipuri: cei care făceau parte dintre oamenii de rând și a căror sfințire a survenit printr-un „consens“ al oamenilor printre care trăiau, reprezentând forma originară prin care era „ales“ un sfânt; și cei care erau ridicați la rangul de sfinți prin canonizare oficială de către Biserică, o practică ce a început să existe după secolul al X-lea. Printre cei din urmă se numără, bineînțeles, multe personalități din tipul anterior de sfânt, dar acest al doilea grup includea și oameni învățați, care aparțineau clasei educate și erau mai puțin populari printre oamenii de rând. Acestea erau persoane ale căror fapte mărețe mai degrabă sprijineau existența Bisericii, decât să lucreze în beneficiul populației generale. Desigur că cele două tipuri se suprapun în multe privințe. Cu toate acestea Fratele Klaus a aparținut fără îndoială exclusiv primului tip de sfinți.

Se știe că venerarea sfinților de către Biserică își avea originile 6 în venerarea cultică a primilor martiri creștini și că venerarea acestora survenea în mod firesc *după moartea lor*, ceea ce conducea la păstrarea și venerarea mormintelor, osemintelor lor etc. Chiar și astăzi, canonizarea unei persoane depinde, în principiu, de capacitatea acelei persoane de a îndeplini miracole postum. Tendința mulțimilor din vremurile creștine timpurii de a venera rămășițele și mormintele creștinilor uciși din cauza credinței lor este derivată din *cultul eroului precreștin*, care se întoarce mult în timp, posibil chiar la vremurile dinaintea Antichității clasice. Grecii precreștini credeau că „spiritul mormântului“ (*Grabgenius*) al unei personalități semnificative decedate putea avea un efect vindecător sau putea exercita o influență protectoare asupra zonelor dimprejur și că oamenii puteau fi ghidați de acest „spirit al mormântului“ prin vise și viziuni. De aceea se dădea atenție acestui tip de „mormânt al eroului“ din multe locuri de rugăciune grecești, iar grecii din perioada clasică au subliniat faptul că aceste morminte au constituit fundația sau o etapă preliminară a unui nou cult. De exemplu, se spune că Epidaurus, marele loc de rugăciune devotat lui Asclepius, zeul vindecării, a fost construit inițial deasupra mormântului unui erou numit Maleas, iar aici s-a dezvoltat întregul demers cultic vindecător al lui Asclepius,

o inițiativă comparabilă cu cea din Lourdes de astăzi. În Olympia, toți participanții la jocuri trebuiau să aducă o jertfă la mormântul eroului Pelops. În plus, exista un „mormânt al eroului necunoscut“, care avea următorul plan de amplasament.

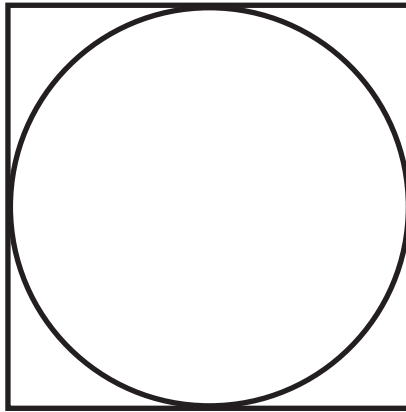

Fig. 1. Mormântul eroului necunoscut, plan de amplasament

⁷ Acest plan de amplasament este o mandală (un cerc cultic) și, drept urmare, este un simbol cu o semnificație psihologică iluminatoare.⁸ Se referă la un motiv fundamental al modului în care sunt create imaginile religioase, care se găsește în toate epocile și în toate colțurile lumii, un motiv ce ilustrează ideea unui centru al personalității care transcende personalitatea conștientă a omului. Indică un loc din suflet care creează ordine și animă totul. „Acest centru“, spune Jung⁹, „nu este simțit sau gândit ca fiind Eul, ci, dacă putem spune așa, drept *Sinele*.“ Deși centrul este reprezentat, pe de o parte, de un punct aflat în interior, el este, pe de altă parte, înconjurat de o periferie sau circumferință, care include tot ce aparține Sinelui, și anume perechile de opuse care constituie totalitatea personalității.

⁸ Pentru mai multe, vezi C.G. Jung, *Opere complete* 9/1, *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, §627–712 și operele citate acolo.

⁹ *Ibid.*, §634.

Experiențele acestei totalități interioare sunt însoțite adesea de sentimentul de a deveni nemuritor, căci acest cerc ilustrează ceva static, așadar, de nezdruncinat, dar și etern.¹⁰ Este o fundație a existenței (*Seinsgrund*) experimentată ca divină în propriul suflet și care iese periodic la suprafață ca imagine-scop atunci când o persoană se străduiește să devină conștientă de totalitatea sa obiectivă.¹¹

Atunci când planul de amplasament al mormântului arhaic al 8
unui erou are forma unei mandale, acest lucru pare să indice că eroul venerat era pentru oamenii din jurul lui un simbol al unei personalități complete și conștiente, cineva care avansase în procesul său de individuare și putea transmite ideea unei existențe umane mai ample și mai complete. O astfel de persoană decedată părea chiar să fi încorporat aspectul divin al sufletului uman și, devenind una cu această semnificație interioară divină, părea să fi atins eternitatea.

Astfel, este posibil ca gândirea psihologică din spatele cultului 9
venerării mormintelor să fi fost aceea că o personalitate importantă reprezintă o încarnare a marelui om interior „divin“. *După moarte, adică după ce a fost dat laoparte Eul personal viu care acoperă marea figură*, „omul divin“ sau Sinele devine vizibil și are un efect pozitiv. Neoplatonistul Apuleius, din secolul al II-lea d.H., a spus despre acest efect: „Toată lumea are un *Daimon* care depinde în parte de comportamentul nostru. Dacă avem grijă de el, va deveni un *Lar* (spirit ancestral) binevoitor după moartea noastră. Dacă nu, va deveni o *Larva* (spirit bântuitor). Prin faptul că au grijă cu religiozitate de viețile lor interioare, unii oameni, de exemplu Osiris, Asclepius, Amphiarus și alții, și-au dezvoltat *Daimonul* într-o măsură atât de mare, încât au devenit zeitățienerate în mod general (*numina*).“¹²

Deși aceste formulări aparțin perioadei grecești și romane târzii, 10
ele oglindesc totuși o credință antică ce s-ar putea să își aibă originile

¹⁰ *Ibid.*, § 637.

¹¹ Vezi C.G. Jung, *Opere complete* 12, *Psihologie și alchimie*, București, Trei, 2016, §328 și urm.

¹² Apulei Platonici, *De deo Socratis*, Madaurensis de Philosophia libri rec., P. Thomas, ed. (Leipzig: Teubner, 1908), pp. 6–35. Citat tradus din limba germană de către traducător, indicat în continuare ca „trad.“

în vremurile preclasice, și anume credința că există anumite spirite puternice ale celor decedați, care trăiesc în apropierea mormintelor și care au un efect favorabil asupra celor vii.¹³ Puterea postumă a celor morți ar putea fi înțeleasă simbolic drept efectul unei forțe spirituale superioare Eului, o forță numită Sinele. Aceia care au trecut prin procesul de individuare într-o măsură mai mare și care l-au perceput mai conștient decât cei din jurul lor sunt ridicați astfel la *imago*-ul de *Anthropos*; iar forma de mandală a mormintelor lor exprimă tocmai această idee a atingerii totalității spirituale.

¹¹ Se poate ca astfel de tradiții și puncte de vedere ale Antichității târzii să fi furnizat un sol fertil pentru cultul creștin timpuriu al martirilor. Descoperim chiar că era practică incubajia pe unele morminte ale martirilor, așa cum se întâmpla pe mormintele eroilor greci. Abia în secolul al X-lea a comentat oficial Biserica despre această venerare locală a persoanelor puternice decedate. În acea clipă, a hotărât să introducă rânduiala canonizării, împreună cu anumite precondiții legate de aceasta. S-a înfăptuit acest lucru pentru a limita o practică ce se răspândea necontrolat și pentru a o îndrepta în direcția potrivită. Condițiile necesare pentru canonizare includ, printre alte lucruri, o atitudine eroică față de viață, o înclinație etică și spirituală peste medie și realizarea postumă a miracolelor.

¹² În Introducerea mea, am atras atenția, pe de o parte, asupra cultului precreștin al eroilor, iar pe de altă parte, asupra șamanismului nordic, pentru a sublinia anumite caracteristici umane universale ale ideii originare de preot–doctor, care trec dincolo de conceptul specific creștin. Se pare că Niklaus von Flüe posedă aceste calități într-o măsură deosebită. Spunând acestea, nu doresc să îi subminez importanța ca mistic creștin, deoarece aceasta a fost, desigur, mai presus de orice. Intenția mea este tocmai inversă, fiindcă, după părerea mea, datorită faptului că a fost un mistic creștin atât de creativ, a dobândit o dimensiune arhetipală. C.G. Jung a remarcat cândva că Fratele Klaus ar trebui să fie numit sfântul protector al psihoterapiei.

¹³ Șamanii novici siberieni dorm pe mormintele șamanilor decedați pentru a deveni receptivi la revelații și la dobândirea puterii.